

Bài 15

HOÁ TRỊ VÀ SỐ OXI HOÁ

I- HOÁ TRỊ

1/ Hóa trị trong hợp chất ion

*Trong các hợp chất ion, hóa trị của 1 nguyên tố bằng điện tích của ion và được gọi là điện hóa trị của nguyên tố đó

VD: Trong hợp chất NaCl, Na có điện hóa trị 1+ và Cl có điện hóa trị 1-. Trong hợp chất CaF₂, Ca có điện hóa trị 2+ và F có điện hóa trị 1-

*Người ta quy ước, khi viết điện hóa trị của nguyên tố, ghi giá trị điện tích trước, dấu của điện tích sau

* Các nguyên tố kim loại thuộc nhóm IA, IIA, IIIA có số electron ở lớp ngoài cùng là 1, 2, 3 có thể nhường nên có điện hóa trị là 1+, 2+, 3+

*Các nguyên tố phi kim thuộc nhóm VIA, VIIA nên có 6, 7 electron lớp ngoài cùng, có thể nhận thêm 2 hay 1 electron vào lớp ngoài cùng, nên có điện hóa trị 2-, 1-

2. Hoá trị trong hợp chất cộng hoá trị

* Trong hợp chất cộng hoá trị, hoá trị của nguyên tố được xác định bằng số liên kết cộng hoá trị của nguyên tử nguyên tố đó trong phân tử và được gọi là cộng hoá trị của nguyên tố đó.

- VD: Viết CTCT và xác định cộng hoá trị của các nguyên tố trong các hợp chất sau: NH₃; CH₄; H₂O.

Hợp chất	CTCT	Cộng hoá trị của nguyên tố
NH ₃	$\begin{array}{c} \text{H} - \text{N} - \text{H} \\ \\ \text{H} \end{array}$	N là 3 H là 1
CH ₄	$\begin{array}{c} \text{H} \\ \\ \text{H} - \text{C} - \text{H} \\ \\ \text{H} \end{array}$	C là 4 H là 1
H ₂ O	H-O-H	O là 2 H là 1

II- SỐ OXI HOÁ

1/ Khái niệm

*SOXH của 1 nguyên tố trong phân tử là điện tích của nguyên tử nguyên tố đó trong phân tử, nếu giả định rằng mọi liên kết trong phân tử đều là liên kết ion

2/ Các quy tắc xác định số oxi hóa

* Số oxi hóa viết tắt là SOXH,

* Cách Viết số oxi hóa: ghi dấu trước, số sau: VD $\overset{-3}{\text{N}}\overset{+1}{\text{H}}_3$

* Các quy tắc để xác định SOXH

Quy tắc 1 : SOXH của các nguyên tố trong các đơn chất bằng không.

Thí dụ: Trong các đơn chất: N₂; Fe; O₂; Na. Thì SOXH của các nguyên tố N; Fe; O; Na đều bằng không.

Quy tắc 2 : Trong 1 phân tử, tổng số SOXH của các nguyên tố bằng 0.

Quy tắc 3 :

- SOXH của các ion đơn nguyên tử bằng điện tích của ion đó .

- Trong ion đa nguyên tử, tổng số SXOH của các nguyên tố nhân với số nguyên tử của từng nguyên tố bằng điện tích của ion.

Quy tắc 4 : Trong hầu hết các hợp chất, SOXH của H bằng +1 , trừ 1 số trường hợp như hidrua, kim loại (NaH , CaH₂ ....) . SOXH của O bằng -2 trừ trường hợp OF₂ , peoxit (chẳng hạn H₂O₂).

Thí dụ 1: SOXH của các nguyên tố trong các ion: k⁺; Mg²⁺; S²⁻; Al³⁺ lần lượt bằng: +1; +2; -2; +3.

Thí dụ 2: Tính SOXH (x) của nitơ trong NH₃; HNO₂; NO₃⁻.

Trong NH₃: $x + 3.(+1)=0 \rightarrow x=-3$

Trong HNO₂: $(+1) + x + 2.(-2)=0 \rightarrow x=+3$

Trong NO₃⁻: $x + 3.(-2) = -1 \rightarrow x = +5$.

Thí dụ 3: Tính SOXH (x) của lưu huỳnh trong: S; H₂S; SO₃; H₂SO₃; SO₃²⁻

Trong S: $x=0$

Trong H₂S: $2*(+1) + x=0 \rightarrow x= -2$.

Trong SO₃: $x + 3*(-2)=0 \rightarrow x= +6$.

Trong H₂SO₃: $2*(+1) + x + 3*(-2)=0 \rightarrow x= +4$

Trong SO₃²⁻: $x + 3*(-2) = -2 \rightarrow x = +4$

BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM

- Câu 1:** Cộng hóa trị của C và O trong CO_2 , theo thứ tự là
A. 4 và 2.   B. 2 và 4.   C. 2 và 2.   D. 1 và 2.
- Câu 2:** Điện hóa trị của Ca và F trong CaF_2 lần lượt là
A. 2 và 1.   B. 2+ và 1-.   C. +2 và -1.   D. 1 và 2.
- Câu 3:** SOH của sắt, oxi, hiđro, natri trong Fe, O_2 , H_2 , Na lần lượt là
A. +3, -2, +1, +1.   B. 0, 0, 0, 0.   C. +2, -2, +1, +1.   D. +3, -2, 0, 0.
- Câu 4:** Số oxi hóa của magie, nhôm, cacbon, nitơ trong Mg, O_2 , C, N_2 lần lượt là
A. 0, 0, 0, 0.   B. +2, -2, 0, 0.   C. 0, 0, +4, +1.   D. +2, -2, +4, +1.
- Câu 5:** Số oxi hóa của brom trong KBr là
A. 0.   B. +1.   C. -1.   D. +2.
- Câu 6:** Số oxi hóa của natri trong NaCl là
A. +2.   B. -1.   C. +1.   D. -2.
- Câu 7:** Số oxi hóa của natri trong Na, NaCl lần lượt là
A. +1, 0.   B. 0, +1.   C. +1, +1.   D. 0, -1.
- Câu 8:** Số oxi hóa của magie trong MgCl_2 là
A. +1.   B. +2.   C. 0.   D. -2.
- Câu 9:** Số oxi hóa của Ca trong Ca, CaSO_4 lần lượt là
A. 0, +2.   B. +2, 0.   C. 0, 0.   D. +2, +2.
- Câu 10:** Số oxi hóa của magie trong MgO là
A. 0.   B. +1.   C. +2.   D. -2.
- Câu 11:** Số oxi hóa của nhôm trong Al, Al_2O_3 lần lượt là
A. 0, +2.   B. 0, +3.   C. +3, 0.   D. 0, -3.
- Câu 12:** Số oxi hóa của hiđro và oxi trong H_2O lần lượt là
A. +1, -2.   B. -1, +2.   C. +1, -1.   D. -1, -1.
- Câu 13:** Số oxi hóa của sắt và clo trong FeCl_3 lần lượt là
A. +3, +1.   B. +3, -1.   C. -1, +3.   D. +1, -3.
- Câu 14:** Số oxi hóa của mangan trong KMnO_4 là
A. +1.   B. +5.   C. +7.   D. -2.
- Câu 15:** Số oxi hóa của crom trong $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ là
A. +1.   B. +4.   C. +6.   D. +12.
- Câu 16:** Số oxi hoá của nitơ trong NH_4NO_3 là
A. -3, -3.   B. +3, +5.   C. -3, +5.   D. +5, +5.
- Câu 17:** Số oxi hoá của nitơ trong NH_4NO_2 là
A. 0 và +3.   B. +5.   C. +3.   D. -3 và +3.
- Câu 18:** Số oxi hóa của sắt và lưu huỳnh trong FeS lần lượt là
A. +3, -1.   B. +2, -2.   C. +3, -3.   D. +2, -4.
- Câu 19:** Số oxi hóa của sắt và lưu huỳnh trong FeS_2 lần lượt là
A. +2, -2.   B. +3, -3.   C. +2, -1.   D. -2, +1.
- Câu 20:** Số oxi hóa của đồng và lưu huỳnh trong CuS_2 lần lượt là
A. +2, +1.   B. +2, -1.   C. -2, +1.   D. -2, -1.
- Câu 21:** Số oxi hóa của nitơ trong NO_3^- là
A. +6.   B. +5.   C. +4.   D. +3.
- Câu 22:** Số oxi hóa của lưu huỳnh trong SO_4^{2-} là
A. +2.   B. +4.   C. +6.   D. -2.

- Câu 23:** Số oxi hóa của crom trong CrO_4^{2-} là
A. +2.   **B.** +4.   **C.** +6.   **D.** +7.
- Câu 24:** Số oxi hóa của photpho trong PO_4^{3-} là
A. +1.   **B.** +3.   **C.** +5.   **D.** +7
- Câu 25:** Số oxi hóa của Al trong Al, Al_2O_3 , AlCl_3 lần lượt là
A. 0, +2, +3.   **B.** 0, +3, +3.   **C.** +3, +3, +3.   **D.** 0, -3, -3.
- Câu 26:** Số oxi hóa của Zn trong Zn, ZnO, $\text{Zn}(\text{NO}_3)_2$ lần lượt là
A. 0, +2, +3.   **B.** 0, +2, +2.   **C.** 0, -2, -2.   **D.** +2, +2, +2.
- Câu 27:** Số oxi hóa của F trong F_2 , HF và OF_2 lần lượt là
A. 0, 0, 0.   **B.** 0, -1, -1.   **C.** -1, -1, -1.   **D.** 0, -1, +1.
- Câu 28:** Số oxi hóa của hidro trong HCl, HNO_3 , H_2SO_4 , H_2 lần lượt là
A. +1, +1, 0, 0.   **B.** +1, +1, -2, 0.   **C.** +1, +1, +1, 0.   **D.** 0, 0, 0, +1.
- Câu 29:** Số oxi hóa của hidro trong NaH, CaH_2 , BaH_2 lần lượt là
A. +1, +1, +1.   **B.** -1, -1, -1.   **C.** 0, 0, 0.   **D.** -1, +1, 0.
- Câu 30:** Số oxi hóa của oxi trong O_2 , Na_2O , Na_2O_2 , NaOH lần lượt là
A. 0, -2, -1, -2.   **B.** 0, -2, -2, -2.   **C.** -2, -2, -2, -2.   **D.** 0, -1, -1, -2.
- Câu 31:** Số oxi hóa của oxi trong H_2O , H_2O_2 , OF_2 lần lượt là
A. 0, -2, -1.   **B.** -2, -1, +2.   **C.** -2, -2, -2.   **D.** 0, -1, +2.
- Câu 32:** Số oxi hóa của clo trong Cl_2 , HCl, HClO lần lượt là
A. 0, -1, -1.   **B.** 0, +1, +1.   **C.** 0, -1, +1.   **D.** 0, 0, 0.
- Câu 33:** Số oxi hóa của lưu huỳnh và nitơ trong H_2SO_4 và HNO_3 lần lượt là
A. +4, -5.   **B.** +4, +5.   **C.** +6, -5.   **D.** +6, +5.
- Câu 34:** Số oxi hóa của lưu huỳnh trong H_2S , S, SO_2 , H_2SO_4 lần lượt là
A. -1, 0, +1, +3.   **B.** -2, 0, +4, +6.   **C.** -2, 0, +2, +6.   **D.** +2, 0, +4, +6.
- Câu 35:** Số oxi hóa của nitơ trong NH_3 , N_2 , N_2O , NO, NO_2 lần lượt là
A. -3, 0, +1, +2, +4.   **B.** -3, 0, +2, -2, +4.   **C.** -3, 0, 0, +2, +4.   **D.** -3, +1, +1, +2, +4.
- Câu 36:** Số oxi hóa của đồng, sắt, lưu huỳnh trong CuFeS_2 lần lượt là
A. +1, +3, -2.   **B.** +2, +2, 0.   **C.** +2, +2, -2.   **D.** Cả A và C.
- Câu 37:** Số oxi hóa của natri, magie, nhôm trong Na^+ , Mg^{2+} , Al^{3+} lần lượt là
A. -1, -2, -3.   **B.** +1, +2, +3.   **C.** -1, +2, +3.   **D.** +1, +2, -3.
- Câu 38:** Số oxi hóa của cacbon trong HCO_3^- và CO_3^{2-} lần lượt là
A. +2, +4.   **B.** -2, -4.   **C.** -1, -2.   **D.** +4, +4.
- Câu 39:** Số oxi hóa của lưu huỳnh trong SO_3^{2-} và SO_4^{2-} lần lượt là
A. +2, +4.   **B.** -2, -4.   **C.** +4, +6.   **D.** -4, +6.
- Câu 40:** Số oxi hóa của S trong SO_3^{2-} , HSO_3^- , SO_4^{2-} và HSO_4^- lần lượt là
A. +4, +4, +6, +6.   **B.** -2, -1, -2, -1.   **C.** +4, +4, +4, +4.   **D.** +6, +6, +6, +6.

BÀI TẬP TƯ LUẬN.

Câu 1. Cho các chất: KCl, HCl, MgO, Al₂O₃, NH₃, CH₄.

(a) Trong các hợp chất trên, chất nào chứa liên kết ion? chất nào chứa liên kết cộng hóa trị trong phân tử?

(b) Xác định điện hóa trị và cộng hóa trị của các nguyên tố trong các hợp chất trên.

Câu 2. Xác định số oxi hóa của các nguyên tố S; N; Cl; trong các hợp chất và ion sau:

(a) S, SO₂, H₂S, SO₄²⁻, H₂SO₃:

(b) N₂, NO, HNO₂, NO₂, HNO₃, NO₃⁻.

(c) HCl, Cl₂, HClO₃, KClO, ClO₄⁻

Câu 3. Xác định số oxi hóa của tất cả các nguyên tố trong các phương trình phản ứng sau:

(a) NH₃ + Cl₂ → N₂ + HCl.

(b) Fe + HNO₃ → Fe(NO₃)₃ + NO + H₂O.

(c) KMnO₄ + HCl → KCl + MnCl₂ + Cl₂ + H₂O.

(d) Cu + H₂SO₄ đặc $\xrightarrow{t^{\circ}}$ CuSO₄ + SO₂ + H₂O

(e) FeSO₄ + KMnO₄ + H₂SO₄ → Fe₂(SO₄)₃ + K₂SO₄ + MnSO₄ + H₂O

BÀI TẬP TƯ LUYỆN

Câu 4. Xác định số oxi hóa của các nguyên tố trong các hợp chất và ion sau:

(a) N₂, Al, H₂O, CH₄, NH₃, H₃PO₄.

(b) Mn, MnCl₂, MnO₂, KMnO₄.

(c) SO₃²⁻, PO₄³⁻, MnO₄⁻.

Câu 5. Xác định số oxi hóa của nitơ và cacbon trong các chất sau:

(a) NH₃, N₂, N₂O, NO, N₂O₃, NO₂, HNO₃.

(b) CH₄, C, CO, CO₂, H₂CO₃.

Câu 6. Xác định số oxi hóa của tất cả các nguyên tố trong các phương trình phản ứng sau:

(1) Al + Fe₂O₃ $\xrightarrow{t^{\circ}}$ Fe + Al₂O₃.

(2) H₂S + O₂ $\xrightarrow{t^{\circ}}$ SO₂ + H₂O.

(3) Mg + HNO₃ → Mg(NO₃)₂ + N₂O + H₂O.

(4) Al + H₂SO₄ đặc → Al₂(SO₄)₃ + SO₂ + H₂O.

(5) K₂Cr₂O₇ + HCl → KCl + CrCl₂ + Cl₂ + H₂O.

(6) KMnO₄ $\xrightarrow{t^{\circ}}$ K₂MnO₄ + O₂ + MnO₂.

HƯỚNG DẪN GIẢI BÀI TẬP TƯ LUẬN.

Câu 1. Cho các chất: KCl, HCl, MgO, Al₂O₃, NH₃, CH₄.

(a) Chất chứa liên kết ion: KCl, MgO, Al₂O₃

Chất chứa liên kết cộng hóa trị trong phân tử: HCl, NH₃, CH₄.

(b) Xác định điện hóa trị và cộng hóa trị của các nguyên tố trong các hợp chất trên.

Hợp chất ion	KCl	MgO	Al ₂ O ₃
Điện hóa trị	K là 1+, Cl là 1-	Mg là 2+, O là 2-	Al là 3+, O là 2-

Hợp chất cộng hóa trị	HCl	NH ₃	CH ₄
Cộng hóa trị	H là 1, Cl là 1	N là 3, H là 1	C là 4, H là 1

Câu 2. Xác định số oxi hóa của các nguyên tố S; N; Cl; trong các hợp chất và ion sau:

(a) S, SO₂, H₂S, SO₄²⁻, H₂SO₃:

Chất	S	SO ₂	H ₂ S	SO ₄ ²⁻	H ₂ SO ₃
SOXH của S	0	+4	-2	+6	+4

(b) N₂, NO, HNO₂, NO₂, HNO₃, NO₃⁻.

Chất	N ₂	NO	HNO ₂	NO ₂	HNO ₃	NO ₃ ⁻
SOXH của N	0	+2	+3	+4	+5	+5

(c) HCl, Cl₂, HClO₃, KClO, ClO₄⁻

Chất	HCl	Cl ₂	HClO ₃	KClO	ClO ₄ ⁻
SOXH của Cl	-1	0	+5	+1	+7

Câu 3. Xác định số oxi hóa của tất cả các nguyên tố trong các phương trình phản ứng sau:

